

Irena Kucharska

Posiedzenie Rady Naukowej Instytutu Badań Literackich

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 45/1, 268-271

1954

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

IV. K R O N I K A

POSIEDZENIE RADY NAUKOWEJ INSTYTUTU BADAŃ LITERACKICH

Dnia 3 grudnia 1953 r. odbyło się kolejne posiedzenie Rady Naukowej Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk z udziałem 25 obecnych spośród 30 członków Rady. Zgodnie z przewidzianym porządkiem dziennym, w ciągu posiedzenia zostały omówione i przedyskutowane następujące sprawy:

1. otwarcie przewodów kandydackich i doktorskich dla pracowników naukowych IBL,
2. nadanie tytułów naukowych niektórym pracownikom naukowym IBL,
3. ogólnopolski plan pracy katedr polonistycznych Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego na r. 1954,
4. plan pracy Pracowni Czasopiśmiennictwa PAN na r. 1954,
5. podjęcie prac przygotowawczych do podręcznika uniwersyteckiego w zakresie historii literatury polskiej.

Przewodniczący Rady Naukowej IBL, prof. dr Stefan Żółkiewski, zagajając całodzienne obrady podkreślił ich znaczenie dla właściwego trybu pracy naukowej Instytutu Badań Literackich. Rada Naukowa, jako naczelny organ IBL, winna nie tylko rozpatrywać i opiniować plany naukowe Instytutu, ale również wnikać w jego sprawy wewnętrzne i organizacyjne, formułować określone wnioski i zalecenia dla Dyrekcji, zmierzające do stałego postępu prac nadzorowanej placówki naukowej. W związku z tymi zadaniami Rady Naukowej należy zreorganizować jej dotychczasową formę pracy tak, aby Rada mogła stale czuwać nad działalnością IBL i śledzić wszelkie jego poczynania naukowe i organizacyjne. Aby ułatwić Radzie Naukowej spełnienie tej ważnej roli, należy częściej niż dotychczas zwoływać posiedzenia Rady.

Przystępując do pierwszego punktu porządku dziennego prof. Żółkiewski zwrócił uwagę na konieczność stałego podnoszenia kwalifikacji pracowników naukowych — dla normalnego rozwoju nauki polskiej — w związku ze zmianą struktury stopni i tytułów naukowych. W obecnej chwili nagromadziło się wiele zaległych spraw związanych z przewodami doktorskimi i kandydackimi, a to z przyczyn czysto organizacyjnych, dotychczas bowiem metody postępowania przy zdobywaniu stopni i tytułów naukowych nie były jeszcze ostatecznie unormowane. Teraz, gdy uchwały Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej przybrały już obowiązującą formę, należy przede wszystkim przystąpić do przeprowadzenia przewodów doktorskich i kandydackich dla tych pracowników IBL, którzy w pełni na to zasługują i wyłącznie z powodu braku właściwych przepisów nie uzyskali dotąd odpowiadających ich kwalifikacjom i poziomowi naukowemu tytułów i stopni. Te okoliczności powinny wpłynąć na szczególnie wnikliwe rozpatrzenie przez Radę Naukową — jako instancję decydującą o otwarciu przewodów dla pracowników naukowych IBL — wniosków Dyrekcji.

Następnie Dyrektor Instytutu Badań Literackich, prof. dr Kazimierz Wyka, przedstawił zebrany procedurę obowiązującą przy przeprowadzaniu przewodów doktorskich i kandydackich oraz przy nadawaniu stopni naukowych.

W związku z tym, że uchwały Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej nie przeszły jeszcze dotąd próby życia, istnieją w przewidzianym toku postępowania pewne punkty wątpliwe. Te punkty poddane zostały obszernej dyskusji, która ustaliła m. in., że: a — promotor (opiekun naukowy kandydata na stopień kandydata nauk) bierze udział w egzaminie jako egzaminator, ale nie jest recenzentem pracy kandydata; jest jednak władny decydować o losie kandydata i jego pracy, co równa się ocenie pracy; w wypadkach spornych obie strony mogą się odwołać do Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej; b — należy powołać jedną komisję egzaminacyjną w możliwie szerokim składzie, tak aby dla określonego przewodu móc wybrać każdorazowo spośród członków komisji specjalistów danego okresu historii literatury polskiej.

Z kolei przedstawione zostały Radzie Naukowej propozycje personalne Dyrekcji IBL w sprawie otwarcia przewodów doktorskich i kandydackich oraz w sprawie nadania tytułów naukowych. W wyniku dyskusji Rada Naukowa IBL, rozważywszy dorobek naukowy kandydatów na stopień doktora nauk i ich pionierski wkład w pracę nad rozwojem marksistowskich badań literackich w Polsce, postanowiła otworzyć przewody doktorskie dla: prof. dra Kazimierza Budzka, prof. dra Jana Kotta oraz prof. dra Wacława Kubackiego.

Następnie — biorąc pod uwagę osiągnięcia naukowe oraz stosunek do pracy badawczej i pedagogicznej magistrów: Jana Baculewskiego, Marii Janion, Romana Kalety, Ewy Korzeniewskiej, Henryka Markiewicza, Ryszarda Matuszewskiego i Marii Żmigrodzkiej — Rada Naukowa uchwaliła otwarcie dla nich przewodów kandydackich.

Wreszcie uchwałą Rady Naukowej zdecydowano wystąpić z wnioskiem o przyznanie tytułu profesora nadzwyczajnego dwom pracownikom naukowym IBL oraz tytułu docenta — czterem pracownikom naukowym.

W dalszym ciągu obrad Rada Naukowa przystąpiła do przeprowadzenia szczegółowej analizy ogólnopolskiego planu pracy katedr polonistycznych Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego na rok 1954. Analiza tego planu pozwoliła na wykazanie jego zasadniczych błędów. Dyskusja, która rozwinęła się na ten temat, zmierzała do sformułowania określonych propozycji, których realizacja powinna doprowadzić do uniknięcia dotychczasowych błędów planowania Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego. Według sugestii Rady Naukowej przepracowanie omawianego planu powinno być oparte na zasadzie koncentracji i realności planu oraz przewidzieć konieczność zachowania jedności planowania w ramach dyscypliny. Postawiono również wniosek o zwołanie posiedzenia kierowników katedr z udziałem przedstawicieli Instytutu Badań Literackich. Wspólna narada powinna doprowadzić do ustalenia ogólnych zasad planowania, do uniknięcia dublowania tematów oraz do uniknięcia przerostów biurokratycznych w planowaniu naukowym. Poza tym Rada wysunęła projekt utworzenia w Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego kierownictwa naukowego, którego zadaniem powinno być nadawanie właściwego kierunku pracom uniwersytetów, oraz powołania odpowiedzialnych komórek planowania zarówno na uniwersytetach, jak w Ministerstwie.

Następny punkt porządku dziennego obrad dotyczył oceny planu Pracowni Czasopiśmiennictwa PAN na rok 1954. Dyskusja nad tym planem doprowadziła do postawienia konkretnych wniosków, z których najważniejsze dotyczyły zakresu działalności Pracowni Czasopiśmiennictwa. Według sugestii Rady Nauko-

wej Pracownia powinna przede wszystkim opracowywać monografie opisowe określonych czasopism (z dużym naciskiem na stronę bibliograficzną), co w znacznej mierze ułatwi pracę innym instytucjom badawczym. Poza tym dla uniknięcia dublowania pracy z pokrewnymi placówkami naukowymi Pracownia Czasopiśmiennictwa powinna zaniechać prac nad bibliografią mickiewiczowską oraz studiów związanych z czasopismami bibliograficznymi.

Najwięcej uwagi Rada Naukowa poświęciła sprawom przewidzianym w ostatnim punkcie porządku dziennego obrad, a dotyczącym podjęcia przygotowań do opracowania uniwersyteckiego podręcznika historii literatury polskiej. Potrzebę opracowania podręcznika uniwersyteckiego Rada Naukowa uznała jednomyślnie za konieczną i pilną. Instytut Badań Literackich na obecnym etapie swojej działalności może i powinien sprostać temu ważnemu zadaniu, tym bardziej że znajduje się w tej pomyślniej sytuacji, iż ma poza sobą wstępne prace nad syntezą historii literatury, przeprowadzone w związku z przygotowaniem podręcznika licealnego, a ponadto może korzystać z doświadczeń Instytutu Historii, który przebył już pierwszą fazę opracowywania uniwersyteckiego podręcznika historii Polski (opracowanie tez).

Wszelkie poczynania związane — nawet w początkowym okresie — z przygotowaniem uniwersyteckiego podręcznika historii literatury polskiej są jednak równie ważne, jak trudne. Praca nad podręcznikiem wymaga poważnej aktywizacji sił naukowych całej polonistyki, a więc i pracowników IBL, i pracowników ośrodków uniwersyteckich. W chwili, kiedy zbliża się 10 rocznica powstania Polski Ludowej, taka aktywizacja ma swoją wymowę polityczną i społeczną. Jednakże z pracami tymi, których celem jest pełna, naukowa, marksistowska synteza dziejów literatury polskiej, związane są duże trudności zarówno ze względu na nieliczną kadrę badaczy, którzy mogliby do tych prac przystąpić, jak i ze względu na konieczność utrzymania jednocześnie normalnego toku poczyznań badawczych objętych planem naukowym IBL i uniwersytetów. Wszystkie te trudności muszą jednak być przełamane wspólnym wysiłkiem historyków i teoretyków literatury, ponieważ brak podręcznika uniwersyteckiego stanowi najdotkliwszą lukę naszej polonistyki. W Polsce nie było dotąd uniwersyteckiego podręcznika, który spełniałby warunek syntetycznego przedstawienia dziejów naszej literatury. Istniejące podręczniki podawały jedynie historię pewnych gatunków literackich lub dotyczyły określonej epoki i w ten sposób brakowało nie tylko syntezy historii literatury, ale także jej systematycznego wykładu. Nowy podręcznik winien przedstawić marksistowską syntezę dziejów literatury, wysuwając na czoło jej nurt postępowy i realistyczny, i w konsekwencji doprowadzić do zaniechania wykładów kursowych na uniwersytetach; winien stać się dziełem obejmującym możliwie szeroki wachlarz zagadnień, stanowiącym istotną pomoc naukową zarówno dla studenta, jak dla nauczyciela.

To poważne zadanie, które stanęło obecnie przed Instytutem Badań Literackich, właśnie dlatego, że wymaga ogromnego wysiłku zespołowego, musi być starannie przemyślane od strony organizacyjnej, aby podejmowany trud doprowadził do jak najskuteczniejszej i najszybszej realizacji planowanego zamierzenia.

Dyrekcja IBL wystąpiła na posiedzeniu Rady Naukowej ze szczegółowymi projektami organizacji prac nad podręcznikiem, które oparte zostały w dużej mierze na doświadczeniach Instytutu Historii. Rada Naukowa przedyskutowała

propozycje Dyrekcji i podjęła uchwałę o natychmiastowym przystąpieniu do wstępnych prac nad podręcznikiem. Prace przygotowawcze obejmą opracowanie tez do poszczególnych okresów historii literatury według ustalonej periodyzacji. Tezy mają na celu przede wszystkim dokonanie wyboru problematyki oraz ustalenie kanonu nazwisk, dzieł i problemów, ustalenie właściwych proporcji dla określonych zagadnień. Tezy powinny również podać charakterystykę i wybór typowej historiografii literackiej epoki i dać krytyczną ocenę tej historiografii. Tezy dla każdego okresu historycznego zostaną opracowane przez zespół liczący 3—5 osób, przy czym każdemu zespołowi pozostawiona będzie całkowita swoboda w wyborze metody pracy: zespół może w wyniku swej pracy przedstawić zarówno kilka wariantów tez, jak jeden projekt. Oprócz sześciu zasadniczych zespołów opracowujących tezy został powołany jeden zespół dla przygotowania tez z zakresu historii języka artystycznego i teorii literatury.

W ten sposób, jak się zdaje, uda się w czerwcu 1954 r. przystąpić do dyskusji nad tezami. Dalsza systematyczna praca powinna, według obecnego projektu, doprowadzić do wykonania szkicu podręcznika w ciągu najbliższych lat.

Podręcznik w swej ostatecznej formie powinien spełniać zasadniczy warunek przedstawienia obszernej, naukowej syntezy, dlatego też nie może być przeciążony materiałem faktograficznym, a tok wykładu winien mieć charakter narracyjny. Podręcznik nie będzie posiadał przypisów, zostanie natomiast zaopatrzone w bogatą aparaturę naukową, ilustracje itp., co umożliwi studentowi jak najdokładniejsze zapoznanie się z podanym materiałem. Podręcznik musi być dziełem dość obszernym — przede wszystkim ze względu na zakres, jaki obejmuje — równocześnie jednak nie może przekraczać norm książki stanowiącej lekturę dla każdego studenta. Dlatego projekt przewiduje utrzymanie objętości podręcznika w granicach około dwóch tysięcy stron i rozbitcie go na sześć tomów obejmujących, według już istniejącej periodyzacji historii literatury polskiej, kolejno materiał z zakresu:

1. Historii literatury staropolskiej (do r. 1764),
2. Historii literatury okresu Oświecenia (do r. 1820),
3. Historii literatury okresu romantyzmu (do r. 1864),
4. Historii literatury okresu pozytywizmu i realizmu krytycznego (do lat dziewięćdziesiątych XIX w.),
5. Historii literatury okresu imperializmu (do r. 1939),
6. Historii literatury współczesnej.

Już w czasie trwania prac przygotowawczych wskazana byłaby współpraca z historykami oraz z przedstawicielami innych dyscyplin pokrewnych, ponieważ podręcznik musi przewidzieć wprowadzenie pewnych elementów wchodzących zasadniczo w zakres dyscyplin sąsiadujących.

Rada Naukowa Instytutu Badań Literackich w podsumowaniu dyskusji nad sprawami związanymi z opracowaniem podręcznika uniwersyteckiego raz jeszcze podkreśliła doniosłe znaczenie podejmowanego zadania oraz poważne obowiązki ciążące na kolektywie autorskim, którego wysiłek winien zmierzać do zredagowania podręcznika o nowych wartościach naukowych, społecznych i dydaktycznych.

Irena Kucharska